

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2015

YEARBOOK

2015



ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ



ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015
YEARBOOK

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY



**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
проф. д-р Махмут Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“–Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmut Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Editor in chief

Docent Eva Gjorgjievska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia



СОДРЖИНА CONTENTS

д-р Марија ЛЕОНТИЌ ПОТЕКЛЮ, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНТИКА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -лак /-lik/ (-lik, -lik, -luk, -lük) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija LEONTIC, Ph. D. ORIGIN, ADAPTATION AND SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -лак /-lik/ (-lik, -lik, -luk, -lük) IN TURKISH AND MACEDONIAN LANGUAGE	11
Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО д-р Луци КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА СЕМАНТИКАТА НА ЈАЗИКОТ ВО РУБРИКАТА „САКАМ ДА КАЖАМ“ ВО ДНЕВНИОТ ВЕСНИК „ВЕСТ“ Delfina JOVANOVA NIKOLENKO I Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD THE SEMANTICS OF THE LANGUAGE IN THE RUBRIC „SAKAM DA KAZAM“ IN THE DAILY NEWSPAPER „VEST“	21
д-р Јаготка СТРЕЗОВСКА д-р Билјана ИВАНОВСКА ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ д-р Jagotka STREZOVSKA, PhD д-р Biljana IVANOVSKA, PhD LINGUISTIC REVIEW TOWARDS FOREIGN AND LOANWORDS IN THE PROFESSIONAL LEXICAL LANGUAGE FOND.	29
м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА м-р Крсте ИЛИЕВ ВЛИЈАНИЕТО НА ИНТЕРНЕТОТ ВРЗ ЈАЗИЧНАТА КУЛТУРА, КОГНИТИВНИОТ И АКАДЕМСКИОТ РАЗВОЈ НА МЛАДИТЕ Natalija POP ZARIEVA Krstel ILIEV THE INFLUENCE OF THE INTERNET ON THE LANGUAGE CULTURE, THE COGNITIVE AND ACDEMIC DEVELOPMENT OF THE YOUNG	39
м-р Македонка ДОДЕВСКА д-р Веселинка ЛАБРОСКА ПРЕГЛЕД НА ЛЕКСИКАТА НА ОВЧЕПОЛСКИОТ ДИЈАЛЕКТ И НА СЛОВЕНЕЧКОГОРИШКИОТ (ГОРИЧАНСКИ) ДИЈАЛЕКТ СПОРЕД ПОТЕКЛОТО Makedonka DODEVSKA, Mr. Veselinka LABROSKA, Ph. D. THE REVIEW OF THE LEXICAL VOCABULARY OF THE OVCHE POLE DIALECT AND SLOVENIAN GORISHKI – GORICHANSKI DIALECT	47



д-р Билјана ИВАНОВСКА д-р Марија КУСЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА м-р Татјана УЛАНСКА д-р Лилјана МИТКОВСКА Моника ЦЕНОВА Викторија КРСТЕВСКА ПРОЕКТОТ „УЛОГАТА НА ЕКСПЛИЦИТНИТЕ ИНСТРУКЦИИ ЗА СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК“ И НЕГОВО ПРЕТСТАВУВАЊЕ	53
д-р Марија КУСЕВСКА УЛОГАТА НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ КАКО УБЛАЖУВАЧИ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Kusevska USE OF MODAL VERBS FOR MITIGATION IN ENGLISH AND MACEDONIAN	61
д-р Светлана ЈАКИМОВСКА МЕТОДИ НА ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА Svetlana JAKIMOVSKA, Ph. D. TERMINOLOGY METHODS	71
д-р Даринка МАРОЛОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА ПОВЕКЕЗНАЧНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Darinka, MAROLOVA Dragana KUZMANOVSKA AMBIGUITY IN MACEDONIAN AND IN GERMAN LANGUAGE	81
Assist. Prof. Marija EMILIJА KUKUBAJSKA, PhD Tatjana Plievska, M.A. candidate A FABIAN SOCIETY, FRANKFURT SCHOOL: UTOPIA, DYSTOPIA, “REALITY”	91
Катерина, СТОЈАНОВСКА д-р Марија, КУСЕВСКА ПИЦИН И КРЕОЛСКИ ЈАЗИК Katerina, STOJANOVSKA Docent Marija, KUSEVSKA PhD. PIDGIN AND CREOLE LANGUAGE	103
м-р Марија КРСТЕВА м-р Драган ДОНЕВ ТЕМАТСКИТЕ ПРЕОКУПАЦИИ ВО „ДОЛГА ЦРНЕЧКА ПЕСНА“ НА РИЧАРД РАЈТ Marija Krsteva Dragan Donev THEMATIC PREOCCUPATIONS IN RICHARD WRIGHT’S „LONG BLACK SONG“	113

д-р Ранко МЛАДЕНОСКИ д-р Толе БЕЛЧЕВ МАКЕДОНСКИ ПОЕМИ И ЕПОВИ ЗА НАЈСЛАВНИОТ МАКЕДОНСКИ КРАЛ Ranko Mladenoski, Ph. D. Tole Belcev, Ph. D. MACEDONIAN POEMS AND EPICS ABOUT THE MOST FAMOUS MACEDONIAN KING	119
Пацка ТАСЕВА д-р Толе БЕЛЧЕВ ЕСТЕТСКАТА ФУНКЦИЈА НА СИМБОЛОТ ВО „БЕЛИ МУГРИ“ ОД РАЦИН Paska TASEVA Tole BELCEV, Ph. D. AESTHETIC FUNCTION OF SYMBOLS IN “WHITE DAWNS” BY RACIN.....	131
д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА ПОРТРЕТИРАЊЕ ПРЕКУ ДЕСКРИПЦИЈА (За портретите на Францка и Лојзе во романот „На пругорнината“ од Иван Цанкар) Lusi Karanikolova – Cocorovska, PhD PORTRAYAL THROUGH DESCRIPTION (About the portrayals of Francka and Lojze in the novel “Na prugorninata“ by Ivan Cankar)	141
Сања СПАСКОВА д-р Толе БЕЛЧЕВ НАРАТОРИТЕ И ФОКАЛИЗАТОРИТЕ ВО РОМАНОТ „СМРТТА НА ДИЈАКОТ“ ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ Sanja Spaskova Tole Belcev, Ph. D. NARRATORS AND FOCALIZERS IN THE NOVEL ‘THE DEATH OF THE NOVICE’ BY DRAGI MIHAJLOVSKI	151
д-р Јованка ДЕНКОВА ИЗМИСЛУВАЊЕ ИЛИ РЕАЛНОСТ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ Jovanka DENKOVA, Ph.D. FANTASY OR REALITY OF THE CHILD’S WORLD	161
д-р Ева ЃОРЃИЈЕВСКА Canone inverso или за уметноста и бескрајот (критички осврт на романот од Паоло Мауренсиг) Eva GJORGJIEVSKA, PhD Canone inverso or the art and the infinity (Critical review on the novel of Paolo Maurenzig).....	169
Данче СТЕФАНОВСКА д-р Толе БЕЛЧЕВ НАРАТОРИТЕ ВО „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ Danche STEFANOVSKA Tole BELCEV, Ph. D. NARRATORS IN „THE DAUGHTER OF THE MATHEMATICIAN” BY VENKO ANDONOVSKI	175



д-р Ева ЃОРЃИЕВСКА м-р Јована КАРНИКИЌ КАРЛО ГОЛДОНИ И РЕФОРМАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ТЕАТАР Eva GJORGJEVSKA, PhD Jovana KARANIKIKJ, MA CARLO GOLDONI AND THE REFORM OF ITALIAN THEATER	185
м-р Крсте ИЛИЕВ м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА ИСКУШЕНИЕТО И СПАСЕНИЕТО ВО СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИОТ ВИТЕЗ Krste ILIEV Natalija POP ZARIEVA TEMPTATION AND SALVATION IN SIR GAWAIN AND THE GREEN KNIGHT	191
м-р Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА ЕДНО ДРАМСКО ЧИТАЊЕ НА БАЛКАНОТ ВО „СЛОВЕНСКИОТ КОВЧЕГ“ НИЗ БЕЛА, ЛИКОТ-НОМАД Milena RISTOVA-MIHAILOVSKA, MA DRAMA READING OF THE BALCAN PENINSULA IN ‘SLAV CASKET’ THROUGH BELA, THE NOMAD CHARACTER	197
Проф. д-р Луси КАРНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА ДЕСКРИПТИВНИТЕ „СЛИКИ“ ВО РОМАНОТ „СЕЛИДБИ“ ОД МИЛОШ ЦРЊАНСКИ Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD DESCRIPTIVE “PICTURES“ IN THE NOVEL “SELIDBI“ BY MILOS CRNJANSKI	207
м-р Биљана ИВАНОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА м-р Снежана КИРОВА м-р Татјана УЛАНСКА ЗОШТО ДА СЕ УЧАТ СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ? Biljana Ivanova, M.A. Dragana Kuzmanovska PhD. Snezana Kirova M.A. Tatjana Ulanska M.A. WHY LEARNING FOREIGN LANGUAGES?	223
Магдалена БАТЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ЗА КОМПЛЕКСНОСТА НА ИЗУЧУВАЊЕ НОВИ ЗБОРОВИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Magdalena BATEVSKA Nina DASKALOVSKA ON THE COMPLEXITY OF LEARNING NEW WORDS IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION	229



- Марија КУЛАКОВА
д-р Нина ДАСКАЛОВСКА
ИНТЕГРИРАЊЕ НА МОДЕРНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО
НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК
Marija Kulakova
Nina Daskalovska, Ph.D.
INTEGRATING MODERN TECHNOLOGY INTO
ENGLISH LANGUAGE TEACHING 239
- м-р Марија Тодорова
м-р Весна Коцева
АНКСИОЗНОСТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК
Marija, Todorova
Vesna, Kocева
FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY 253
- д-р Виолета ДИМОВА
д-р Махмут ЧЕЛИК
Умит СУЛЕЈМАНИ
ИСТРАЖУВАЧКИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ – ОСНОВЕН УСЛОВ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ
НА КОГНИТИВНАТА НАСТАВА ВО ПАРАЛЕЛНИТЕ СО ТУРСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК
Violeta DIMOVA, Ph. D
Mahmut CELIK, Ph. D
Umit SULEIMANI
RESEARCH METHODS AND TECHNIQUES – MAIN CONDITION
FOR COGNITIVE EDUCATION IN CLASSES WITH INSTRUCTION
IN TURKISH LANGUAGE 259
- Анжела НИКОЛОВСКА
ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ
Anzela NIKOLOVSKA
INTEGRATION OF VOCABULARY INSTRUCTION INTO
FOREIGN LANGUAGE TEACHING 265
- д-р Билјана ИВАНОВСКА
„BLENDED LEARNING“ КАКО МЕТОД ВО ИЗУЧУВАЊЕТО
СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СТРУКА
Biljana IVANOVSKA, Ph. D.
BLENDED LEARNING“ AS A METHOD WHILE
LEARNING A FOREIGN LANGUAGE 273

м-р Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА¹

ЕДНО ДРАМСКО ЧИТАЊЕ НА БАЛКАНОТ ВО „СЛОВЕНСКИОТ КОВЧЕГ“ НИЗ БЕЛА, ЛИКОТ-НОМАД

Апстракт: Со овој труд се прави едно читање на драмата „Словенскиот ковчег“ на Венко Андоновски, главно, преку атрибутирање на ликот на Бела. Оттаму, се чита и дистинкцијата за релацијата Исток-Запад, а се одредуваат и атрибути на останатите ликови.

Бројните интервенции и инвентивни досетки се резултат на искуството на авторот од кој произлегува вешт наратор. Наша цел е да ги лоцираме тие места; да ја образложиме невообичаената нараторска интервенција во прологот; да посочиме на текстовите-предлошка на оваа современа драма; да детектираме одредени постмодернистички техники; да расчитаме симболи; да дообјасниме семантички полни имиња и места и сл. Сето тоа го правиме со цел да му овозможиме на современиот читател еден поинаков интерпретативен пристап кон ова литературно дело.

Воедно, водени сме со тенденција да се прочита Балканот со сите негови одлики, доблести и маани, преку ликот на Бела, која според наше убедување (не според пишана теорија!), во согласност со видувањата на Роси Брадиоти, ја нарекуваме лик-номад. Читана со очите на Западот, Бела е само Тело.

Исто така, ги толкуваме симболите што се поврзуваат со Бела, а тоа се: пеперутките, гугутките, правот, белата боја. Ја потенцираме и смислата за прекогнитивноста на соновите.

Клучни зборови: *Исток, Запад, Бела, Балкан, симболи, постмодернистички техники*

Milena RISTOVA-MIHAILOVSKA, MA²

DRAMA READING OF THE BALCAN PENINSULA IN ‘SLAV CASKET’ THROUGH BELA, THE NOMAD CHARACTER

Abstract: This paper makes a reading of the drama “The Slavic Chest” by Venko Andonovski, mainly, through detecting attributes of the character of Bella. Therefore, distinction for East-West relations are being read, and attributes of the other characters are being determined. The numerous inventive interventions are the result of the author’s experience, from who a skilful narrator is being derived.

¹ Општина Штип, Штип, Р. Македонија

² Municipality of Stip, Stip, Republic of Macedonia

Our objective is to locate those places, to explain the unusual narratoresque intervention in the prologue, to indicate the text-matrices of this contemporary drama, to detect certain postmodernist techniques, to explain the symbols, to explain the semantically full names and places and so on. Everything that we do is to enable the modern reader to develop a different interpretative approach to the literary work.

Also, we are guided by the tendency to read the Balkan Peninsula with all its virtues, through the character of Bella, which in our opinion (not only according to the written theory!), in accordance with the views of Rossi Bradioti, we call the nomadic-character. Read by the eyes of the West, Bella is only body.

Also we interpret symbols associated with Bella, such as: butterflies, collared dove, dust, white colour. We emphasize the meaning of the precognitive dreams.

Kew words: *East, West, Bella, Balkans, symbols, postmodernist techniques.*

1. Вовед

Интерпретативниот пристап кон делото на еден од врвните теоретичари на литература во земјава и пошироко, писателот Венко Андоновски, е одговорност и предизвик. Секако, разголнувањето на симболите со помош на претходно консултираната литература за херменевтичко интерпретирање на литературен текст е базата за понатамошна анализа. Херменевтиката го ограничува аналитичарот да оди до одредени слоеви без расплинувања. Со оглед на тоа дека Андоновски е создавач и на теоријата на литература за структурата на македонскиот реалистичен роман и дека темелно ги проучува школите, доктрините, концептите и начините на нараторирање што се водечки во светот, неизбежно е дека секој негов пишан труд, изобилува со низа досетки, интервенции, симболи, семантички полни места, релации и прикази на општествениот живот на одредени поднебја.

2. Нараторска интервенција (досетка) во прологот

Постмодернистичката нишка на драмата се детектира уште преку контрадикцијата во самиот наслов. Драмата „Словенскиот ковчег“ од водечкиот писател-инвентивец и теоретичар на литература, Венко Андоновски, спаѓа во редот на современата македонска драма. Поднасловот го експлицира кодот како чудесен, потенцирајќи дека станува збор за сказна во прав - волшебна драма.

Авторот уште со титлувањето го воведува реципиентот во сказна. Читателот со тоа е подготвен да навлезе веднаш во чудесниот свет, но во посветата каде авторот е раскажувач, читателот се внесува во нарација со реалистичен код. За да втисне реалистичен ефект во раскажувањето, раскажувачот најчесто користи информанти. Овде во рамки на посветата се пласираат маркери за време и место и тоа: Скопје, крајот на шеесеттите и почетокот на седумдесеттите години.

Кога Барт ги дели индициите на информанти и индиции во потесна смисла на зборот, тој истакнува: „...можеме да разликуваме индиции во вистинска смисла, кои се однесуваат на некој карактер, чувство, атмосфера, филозофија; и известувања, кои служат за поставување, сместување во време и простор... Во текстот на реалистичкиот писател се вселува еден нов код: кодот на просторот

и времето... Информантот служи за да се направи веродостојна стварноста на референцијата, да се втисне фикција во стварното” (Андоновски, 1991: 123).

Многу ретко во драмските дела се јавуваат пролози раскажани во Ich – форма. Затоа прологот на Андоновски претставува ретка и сосем инвентивна нараторска интервенција. Раскажувањето во прво лице овде се јавува само во почетокот на нараторската белешка што во функција на посвета стои пред прологот.

Обично во драмите од современата македонска литература нема ваква нараторска интервенција. Ова е уникат – постмодернистичка досетка. Белешката во функција на посвета, авторот ја користи за да ги истакне атрибутите на личностите од неговото опкружување, од неговата генерација, а со тоа алудира на атрибутите на ликовите во „Словенскиот ковчег”.

3. Текстови-предлошка

Првата вметната приказна е раскажана од старецот. Резимирано ја раскажува драмата чиј тек допрва следи. Праисконска слика доловуваат реципиентите додека старецот раскажува: старец со дрвен ковчег како алузија на Ное со коработ во форма на ковчег. Старецот сам за себе дава атрибут дека „управува со чуден свет” и дека е „господар на сенките”.

Втората вметната приказна е за дедото од Белорусија и неговиот ковчег, раскажана од Бела.

„При алузија туѓиот знаковен материјал нема допир со сопствениот текст, интертекстуалната врска се остварува преку културното искуство кое го дешифрира читателот. Алузијата е празна интертекстуална врска, неа само читателот со своето претходно знаење ја претвора во постоечка, но таа врска е имплицитна“ (Котеска, 2002: 87). Првата алузија во драмата е приказната за змејот што ја грабнал девојката во видоизменета верзија, во однос на базичната волшебна приказна.

Приказната се чита преку севременска димензија. Истовремено е волшебна, но со перспекција за јавување на иста таква приказна со реалистичен код во понатамошниот тек на драмата.

Змејот (Змија) ја дозирал девојката (Бела) со прав бел (наркотици). Девојката и змејот се ликови во волшебната, Бела и Змија се ликови во реалистичната приказна. Белиот прав во волшебната приказна има функција на волшебно средство за успивање, а белиот прав во реалистичната е вид наркотик. Штом девојката (Бела) каснела од правот, сè заборава. Со змејот ноќевала и потем ништо не паметела, па пак се враќала кај саканиот свој. Тоа носекавање го идентификуваме со *привремената смрт*.

Грабнувањето девојка од страна на змеј е чест сказничен мотив. И во двете приказни функциите остануваат исти, а ликовите се менуваат. Впрочем, таква е тезата и на Проп – мотивите и функциите се неменливи, а ликовите менливи. Оваа вметната волшебна! приказна е микро-структура на драмата или резиме на понатамошниот тек. Исто така, се јавува алузија на приказна за потеклото на змејот, поточно за неговиот постанок.

Клучна приказна врз која се гради драмскиот конфликт е фолклорниот

словенски образец во кој дете со помош на златно јаболко го пронаоѓа својот татко. Тука се открива и една друга релација – помеѓу луѓето и митолошките суштества, многу честа во македонските народни приказни. Во „Словенскиот ковчег“ комуникацијата помеѓу митолошкото суштество – змеј и девојката е репресивна, угнетувачка. Таа функционира со примена на аргументите на сила, насилство, грабнување.

Во суштина, текстови-предлошка на „Словенскиот ковчег“ се:

- сказната во која како релевантен мотив се јавува „гранувањето девојка од страна на змеј“;
- сказната во која како мотив се јавува „детето (мома) родено/а од златно јаболко“;
- митот за сторениот грев крај јаболкницата во делот Стар Завет од Библијата.

„Обично во ваквите сижеа, во кои во облик на иницијациско искушение се јавува љубовното грабнување на неофитот од страна на некое митолошко суштество и каде што се склучува некаков си брак, можеме да констатираме дека станува збор за т.н. привремен брак“ (Стојановиќ Лафазановска, 2011: 384). Но, акцентот сега не го ставаме само на фазата на привремената смрт, туку е важно утврдувањето на привремениот брак, како неминовен услов за реализацијата на вистинскиот брак, кој во ваквите прикази може, но и не мора да биде прикажан.

4. Постмодернистичката техника „цитатност“

Во драмата трипати се јавуваат вметнати стихови. Вметнатите текстови претставуваат вметнати песни во драмата, а сето тоа го потврдува присуството на *цитатноста* во драмата што е постмодернистичка техника:

*„Сида наша девојка,
Во темел на куприја.
Ни сирка ни просирка
За ода и понада.
Бела бла девојка,
Црна пие темница,
се стори гасеница“.*

Другите две песни се две поетски творби, сместени во Епилогот на драмата. Повторно станува збор за посмодернистичката постапка *цитатност*. Цитатноста е манифестација на интертекстуалноста.

Друга вметната приказна за приказната за гугутката преку која се открива зошто оваа птица има црно на вратот. Бела е персонифицирана преку судбината на гугутката.

5. Читање на Балканот преку Бела, ликот-номад

„Сопоставувањето во ниеден момент не е црно-бело; напротив, повеќе станува збор за нијанси на црно: и во двата света, имено, царува дрогата, криминалот, живеат луѓе осакатени. Имаголошкиот образец, во крајна инстанца, го открива

релативизмот на имаголошките стереотипи и ги става под знак прашање сите можни идентитети: туѓите, како и сопствените“.

На крајот од драмата, наоѓајќи се на Запад, согласно толкувањето на белата боја како основа за семантички полното име на Бела, односно како ознака за отсуство или збир на бои, таа се чувствува повеќе како отсутна бидејќи самата себе се идентификува со прав .

„Белото е боја на преминот во онаа смисла во која зборуваме за обреди за премин - токму таа е привилегираната боја на овие обреди на кои се извршуваат мутации на битието, според класичната шема на секоја иницијација: смрт и преродба“ (Шевалие, Гербран, 2005: 87). Така, и Бела, со заминувањето во Австрија, преку чинот на „грабнување“ доживува *привремена смрт*. Сака да се прероди преку средбата со Кукла. Кукла сака да ја спаси Бела, но не успева. Смртта е причина.

„Белата боја на Западот е матираната бела боја на смртта која го апсорира битието и го воведува во месечинскиот, студен и женски свет; таа води кон отсуство, кон ноќна празнина, кон исчезнување на свеста и на дневните бои“ (Шевалие, Гербран, 2005: 87). Така се чувствува Бела на Запад.

Белата боја на Истокот е боја на враќањето: тоа е белината на зората кога одново се појавува. Оваа симболика е аналогна на копнежот на Бела.

6. Семантичка полнотија на името Бела (односно Албина)

Зошто Бела е прекрстена во Албина? И во оваа трансформација на името воочуваме семантички полно име. „Во својот кобен аспект бледата бела боја и се спротивставувала на црвената – тоа е бојата на вампирот кој ја бара крвта – услов за дневниот свет што се повлекла од него. Тоа е бојата на мртвечкото платно, на сите сеништа на сите привиденија. Бојата или подобро – отсуството на бојата на цуцето Оберон... Тоа е боја на духовите и со тоа се објаснува зошто првиот бел човек кој се појавил во племето Банту во јужен Камерун бил наречен Нанго-Кон = *албино-фантом* од кого сите луѓе што ги сретнувал најпрво бегале...“ (Шевалие, Гербран, 2005: 87).

7. Расчитување на симболот гугутка

Многу често во драмата со ликот на Бела се поврзуваат гугутките. За симболично толкување на овие птици, се повикуваме на толкувањето на симболот на птицата гулабица.

Гулабицата е „симбол на Светиот дух во Новиот завет. Симбол на чистота и едноставност. Сублимација на инстинктот, особено на еросот – таква е симболиката за сите крилести животни. Гулабицата го претставува она што е бесмртно за човекот – душата како животен принцип. Во Кабилија гулабите ги сметаат за птици на лошиот знак, бидејќи нивното гугукање претставува лелекање на маченичките души“ (Шевалие, Гербран, 2005: 220).

Бела е таа која си играла со гугутките. Како дете немала време за игра поради чувањето на нејзиниот дедо. Никогаш како дете не можела да си објасни зошто имаат црно на вратот. Животот ја научил зошто.

На Исток Бела е чиста и едноставна како дете. Но поради сексуалната активност како резултат на еросот, таа станува развратна. На Исток таа има душа, има топлина од блиските, од тие кои се вљубени во неа. На Запад станува роб – бездушна. Впрочем, мртвите пеперутки захевтани на сидот се симболично олицетворение на духот и телото на Бела. Во тие моменти Бела е само Тело.

8. Релацијата Исток-Запад преку ликот на Бела

Бела е врска меѓу Истокот и Западот. Преку неа и тоа што таа го доживува се открива контрадикторноста што постои помеѓу тие два света. На Исток, на Балканот таа е неморална жена, на Запад ја претставуваат како модел. За тоа говорат другите ликови, даваат информација уште пред ликот на Бела да биде воведен во драмата.

Атрибутот на Западот се истакнува преку еден исказ на Бела, упатен кон Кукла, во моментите кога Бела сака да го напушти Западот и да си оди дома:

„Кукла, сакам да си одам! Овде и Сонце заоѓа, Кукла!”

За прв пат во дијалогот меѓу Кукла и Арсо се споменува Западот. Во тој дијалог се искажани тенденцијата на Кукла да оди таму на Запад и разубедувањата во исказите на Арсо дека Западот не е тоа што овдешните луѓе мислат дека е. Гледиштето за Запад на Арсо е дека Таму од тукашна перспектива и животот Таму се две сосем различни работи. И покрај тоа, Кукла се стреми и заминува на Запад, не поради работа и егзистенција, туку поради неговата љубов – Бела.

Во контекст на споменатиот дијалог, подолу ќе цитираме еден исказ на Кукла и два од Арсо, сместени во нивниот меѓусебен дијалог:

„Ќе се качам на авион и на Запад”, вели Кукла.

„Не одам таму по слобода, одам по мојот ковчег”, потенцира Кукла.

Тезата на Арсо за Запад: „Запад се гуши во прав“.

Во „Словенскиот ковчег“ Балканот е претставен како машки принцип, како суров дел од Истокот. Европа, и Виена во неа, се претставени како женски принцип, како нежни, женствени, посакувани.

9. Бела, лик-номад (и пеперутката како симбол)

Бела е номад и непостојан лик. На Исток е самовила во драмата, грабната од змеј. Во животот многу сакана жена од Кука и од Кукла. На Запад нејзиното тело е злоставуван предмет. Душата и телото и се отсликани преку правот поленов што го собира Змија и преку обесените виснати пеперутки.

Пеперутката е, Впрочем, „симбол на леснотија и непостојаност (...) Поради својата суптилна леснотија пеперутките се патувачки духови, нивниот поглед најавува посета или смрт на некој близок“ (Шевалие, Гербран, 2005: 758-759). Бела со секое дозирање со наркотици доживува привремена смрт.

Со оваа симболика на пеперутката се согласуваат и ликовите во драмата

кои истакнуваат дека „пеперутките се излезени души“, а во просторијата на Змија се „задени на шпенадли“.

Судбината на Бела е метафора за егзилот на една жена: „да се биде граѓанин на светот, можеби изгледа привлечно на почетокот, но исто така може да биде и тактика за бегство. Како на сите жени да им биде заедничко чувството за нивното бездомништо, немањето татковина или немањето заедничко место за усидрување“ (Брадиоти, 2002-2003, 34-35). Бела се чувствува како чист имигрант со замрзнато чувство на културен идентитет.

За разлика од дејството што го врши Бела на Исток во својот Балкан, каде како сака, така манипулира со Кука и Кукла, каде има право на глас, донесува одлуки и претставува лидер во своето друштво, на Запад е како безгласна буква. Извршува секакви наредби од Змија. Слично на ситуацијата за која во прво лице говори Брадиоти: „Како жена интелектуалка која го стекнала и извојувала правото јавно да говори во академски контекст, исто така, наследив и традиција на женски молк“. Балканската традиција на женски молк Бела уште покораво ја доживува на Запад каде нема никакви права, каде се чувствува како тело без дух.

„Мигрантот не е азилант: тој/таа има јасно одредеште; тој/таа оди од едно место на друго со јасна цел. Европа денес е мултикултурен ентитет, а феноменот на економска миграција во секој европски град создаде група странски поткултури во кои жените обично играат улога на лојални чувари на оригиналната култура од нивната татковина. Мигрантот е тесно поврзан со класната структура: во повеќето земји мигрантите се економски најзагрозените групи“ (Брадиоти, 2002-2003, 36). Бела е загрошена група – го продава своето тело, а не добива ни материјална ни духовна сатисфакција.

Кукла и детето се еден вид номад. Спротивно на претставите за егзилант и мигрант, номадизмот не значи бездомништво или принудно раселување. Тоа е повеќе фигуративна претстава за ден вид субјект кој ги изнесува сите идеи, желби или носталгија за стабилност. Во последнава теза ја воочуваме потрагата по ковчетот. „Оваа фигуративна претстава ја изразува желбата за идентитет, создаден од транзиции, сукцесивни промени и координирани измени, без и наспроти есенцијалното единство“.

10. Цеца, сестра на Бела, и Бела како Тело

Цеца е сестра на Бела. Семантичката полнотија на името конотира кон цвет и пролет. Иако од тој аспект Цеца е како цвет, нејзе постојано *и* студи. Малолетна девојка, вљубена во Кука, а Кука е вљубен во сестра *и* Бела. Поради тоа што Бела не е веќе на Балканот, Кука решава да се ожени со Цеца. Воден од карактеристиката - балканска љубомора и машка посесивност и супериорност над жената, ја врзува, ја измачува.

Цеца е жртва на машка балканска бруталност, вовлечена во педофилски раце на кои смело им се спротивставува.

„Поврзувањето на женскиот род со монструозноста упатува на систем на пејоративност. Меѓусебната поврзаност на жените со монструмите е значајна во сатиричкиот литературен текст. Темата за жената како девалвирана разлика остана константна во размислувањата на Западниот свет, особено во

филозофијата. Таа засекогаш се поврзува со феномените за она што не е свето, со безредieto, пониската класа, неугледното“ (Брадиоти, 2002-2003, 115).

Бела има сексуален однос во своето малолетство и тоа со многу возрасен човек (врсник на нејзиниот татко). Темо е лик кој има телесен инвалидитет.

Поради тие аномалии на Темо и поради меѓусебната генерациска разлика, нивниот сексуален однос предизвикува измешано чувство на „фасцинација и ужас“ истовремено.

Бела е таа што е родилка, мајка на малолетно дете во драмата. Детето чие татковство е непознато, е плод на такви измешани чувства – фасцинација и ужас. Телото на Бела во тие моменти претставувало „место за зачнување на животот, па со самото тоа и премин кон смртноста и смртта (...) телото на мајката (на Бела) е истовремено и божествено и извалкано, и свето и пеколно, и привлечно и одбивно, семожно, па затоа е тешко да се живее со него“ (Брадиоти, 2002-2003, 117).

11. Прекогнитивноста на сонот или Заклучок

Соништата на Цвета се прекогнитивни. Двапати го сонува својот син Кукла. Во првиот сон го сонува како се вратил, со месечина на едното и со сонце на другото рамо. И вистина се враќа жив и здрав. (Ова е алузија на приказната за момчето што имаше месечина на едното и сонце на другото рамо!)

Преку оваа релација на сонот со волшебната народна приказна се открива постмодернистичката техника – алузија.

Мотивот на сонот се јавува неколкупати во драмата. Арсо сонува: кожа, крв и Кукла. Му ја дупнале кожата на Кукла во сонот. Сонот е прекогнитивен, исто така. Кукла ќе биде убиен.

Повторно прекогнитивен сон. Цвета сонува најава за убиството на Кукла. Гугутка цела ноќ гугукала на прозорец, слично на она кобно повторување на „Невер мор“ во стиховите на По или улогата на гавранот во стиховите на Жинзифов.

Барајќи дрвен ковчег на Истокот, Кукла завршува во лимен на границата кон Западот.

Со смртта на Кукла, се дава слика на пресечена јаболкница и едно златно јаболко на врвот.

Во рамка завршува драмата. Праисконската слика на Старецот со ковчегот се повторува. „Управителот на светот“ повторно се појавува за крај.

Користена литература

1. Анастасова Шкрињариќ, Н. (2008). *Митски координати*. Македонска реч – Скопје.
2. Анастасова Шкрињариќ, Н. (2011). *Фолклорни социјални фосили*. Македоника литера – Скопје.
3. Андоновски, В. (1991). *Структурата на македонскиот реалистичен роман*. Детска радост – Скопје.

4. Андоновски, В. (1998). *Три драми. Словенскиот ковчег*. Култура – Скопје.
5. Брайдоти, Р. (2002,2003). *Номадски субјекти*. Македонска книга – Скопје.
6. Јунг, К. Г. (1987) *Човјек и негови симболи*. Младост – Љубљана.
7. Капушевска-Дракулевска, Л. *Аспектот на другоста во македонската драма*. Институт за театрологија, [http:// www.macthetre.edu.mk](http://www.macthetre.edu.mk).
8. Котеска, Ј. (2002) *Постмодернистички литературни студии*. Македонска книга – Скопје.
9. Пирузе-Тасевска, В. (2004). *Мит-приказна*. Просветно дело – Скопје.
10. Проп, В. (2009). *Морфологија на сказната*. Македонска реч – Скопје.
11. Саид, В. Ед. (2003). *Ориентализам*. Магор – Скопје.
12. Стојановиќ Лафазановска, Л. (2001). *Ното initiatus. Феноменот на иницијацијата во македонската народна книжевност*. Матица македонска – Скопје.
13. Ќулавкова, К. (2003). *Теорија на интертекстуалноста*. Култура – Скопје.
14. Шевалие, Ж. и Гербран, А. (2005). *Речник на симболите*. Табернакул – Скопје.